

української мови/ Л.Г.Скрипник. – К.: Наук. Думка, 1973. – 280 с. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: Навч. посіб./ В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494с. Фомина Н.Д. Фразеология современного русского языка: Учеб. пособие / Н.Д. Фомина, М.А. Бакина. – Москва.: Изд-во ун-та дружбы народов, 1985. – 62 с. Хлебда В. Фразема. К истории одного термина / В.Хлебда // *Frazeologické štúdie V*, Ružomberok, 2007. – S. 105 – 120. Шанский Н.М. Лексика и фразеология современного русского языка / Н.М. Шанский. – М.: Учпедгиз, 1957. – 168 с. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка / Н. М. Шанский. – М.: Высш. шк., 1985. – 160 с. Bally Ch. *Traité de la stylistique française* / Ch. Bally. – Vol.1. – Ed. 2. – Paris : Librairie C. Klincksiek, 1921. – 349 p. Bürger H. *Phraseologie : Eine Einführung am Biespiel des Deutshen* / H. Bürger. – Berlin : Erich Schmidt Verlag, 2003. – 224 S. Cowie A.P. *Phraseology : Theory, analysis, and applications* / A.P. Cowie. – Oxford : Clarendon Press, 1998. – 272 p. Dumitrascu A.M. *Patterns of Idiomaticity in English, Italian and Romanian* / A.M. Dumitrascu // *Journal of Language and Linguistic Studies*. – Vol.3. – № 1. – 2007. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/34/36>. Fleischer W. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache* / W. Fleischer. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1997. – 300 S. Gläser R. *The Stilistic Potential of Phraseological Units in the Light of Genre Analysis* / R.Gläser // Cowie A.P. *Phraseology : Theory, analysis, and applications*. – Oxford : Clarendon Press, 1998. – P. 124 – 144. Gross G. *Les expressions figées en français. Noms composés et autres locutions* / G. Gross. – Paris : Edition Ophrys, 1996. – 161 p. Guiraud P. *Les locutions françaises* / P. Guiraud. – Paris : PUF, 1961. – 238p. Mel'čuk I. *Phraséologie dans la langue et dans le dictionnaire* / I.Mel'čuk // *Repères & Applications XXIV Journées Pédagogiques sur l'Enseignement du Français en Espagne*, Barcelone, 3-5 septembre 2007. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://olst.ling.umontreal.ca/pdf/melcukphraseme2008.pdf>. Mladin C.- I. *Phraséologismes idiomatiques chiffrés/numériques. Inventaire, sens, équivalences intra- et interlinguales (français-roumain)* / C.- I. Mladin // *Annales universitatis apulensis. Series Philologica*. – Alba Iulia : Universitatea «1 Decembrie 1918», 2004. – № 5. – Т. 2. – P. 161 – 169. Pecman M. *L'enjeu de la classification en phraséologie* / M. Pecman // *Actes du congrès EUROPHRAS 2004*. – Société européenne de phraséologie, Université de Bâle, 26-29 août 2004. – Baltmannsweiler : Schneider Hohengehren Verlag, – P. 127-146. Rey A. *Le lexique : images et modèles. Du dictionnaire à la lexicologie* / A. Rey. – Paris : A.Colin, 1977. – 307 p. Savin P. *Phraseology as an autonomous linguistic discipline. Current state of the topic in Romanian linguistics* / P. Savin // *LIBRI. Linguistic and Literary Broad Research and Innovation*. – Volume 1. – Issue 1, 2010. – P. 60 – 73.

УДК 811.111'42

АНАСТАСЬЄВА О.А.

(Харківський національний технічний університет сільського господарства
ім. П.Василенка)

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ АНГЛОМОВНОГО АФОРИЗМУ

У статті розглянуто питання визначення конституціональних рис англомовного афоризму. Проведено порівняльний аналіз визначень афоризму в словниках та наукових працях. Сформульовано визначення афоризму з урахуванням його морфологічних і функціональних ознак.

Ключові слова: визначення англомовного афоризму, конституціональні риси афоризму, морфологічні і функціональні ознаки.

Анастасьєва О.А. Проблема определения англоязычного афоризма. В статье рассматривается проблема определения конституциональных черт англоязычного афоризма. Проведен сравнительный анализ определений афоризма в словарях и научных исследованиях. Сформулировано определение афоризма с учетом его морфологических и функциональных признаков.

Ключевые слова: определение англоязычного афоризма, конституциональные черты афоризма, морфологические и функциональные признаки.

Anastasieva O.A. The problem of definition of English aphorism. The paper deals with the problem of determination of constitutive features of English aphorisms. Comparative analysis of aphorism definitions in dictionaries and scientific papers has been carried out. The definition of aphorism taking into consideration its morphological and functional features has been given.

Key words: definition of English aphorism, constitutive features of aphorism, morphological and functional features.

Об'єктом цього дослідження є англомовний афоризм, а **предметом** – його морфологічні та функціональні ознаки, які є важливими для визначення афоризму. Саме у формулюванні визначення афоризму полягає **мета** дослідження. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі **завдання**: провести порівняльний аналіз визначень афоризму в вітчизняних та закордонних словниках та наукових працях, визначити значущі конституційні ознаки англомовного афоризму.

Слово "афоризм" уперше з'явилося в праці давньогрецького вченого Гіппократа, який жив у V-IV ст. до н.е., як назва його трактату про мистецтво лікування. Дослідження

німецьких вчених Ф. Шалька, П. Реквадта продемонстрували, що це слово за часів античності означало мудрий вислів, а також стислий стиль викладення [Федоренко, Сокольская 1990, с.12-13].

У звичайному розумінні афоризм – це "вислів, який в лаконічній формі виражає узагальнену закінчену думку" [РЭС 2001, с. 105]. Окрім такого тлумачення, існує чимало інших визначень цього терміну. Вони відображені в довідниках, починаючи з XIX ст. Деякі словники визначають афоризм як глибоку повчальну думку, судження [Брокгауз, Ефрон 1990: IV, с. 1890], [СИС 1987, с. 63], [СЛТ 1974, с. 23]. В інших – афоризм сприймається як синонім вислову, також підкреслюється стародавній характер афоризму як літературного жанру [БСЭ: II, с. 434], [БТСРЯ 1998, с. 52], [Даль 1995: I, с. 30], [ЛЭ 1926: I, с. 279], [Ожегов 1985, с. 30], [Розенталь 2001, с. 35], [РЯЭ 1979, с. 5], [СИСВ 2000, с. 74], [СРЯ 1985: I, с. 52], [ССИС 1999, с. 77], [ССРЛЯ 1950: I, с. 226], [ТСРЯ 1935: I, с. 75].

Таким чином, можна зробити висновок про відсутність єдиного визначення афоризму в довідниках. Так, ряд лексикографів розмежовують поняття "афоризм" та "вислів", характеризуючи афоризм як глибоку повчальну думку чи судження [Брокгауз, Ефрон 1990: IV, 1890], [БСЭ 1970: II, с. 434], [КЛЭ: I, с. 366], [СИС 1987, с. 63], [СЛТ 1974, с. 23]. В окремих словникових статтях наголошується на парадоксальності як конституційній рисі афоризму, при цьому постулюється, що афоризм переконує саме парадоксальністю та витонченістю формулювання, "не доводячи логічно, а вражаючи" [КЛЭ: I, с. 366], [Успенский 1964, с. 8].

Інші лексикографи вважають афоризм тотожним до вислову ср.: [БТСРЯ 1998, с. 52], [Даль 1995: I, с. 30], [ЛЭ 1926: I, с. 279], [Ожегов 1985, с. 30], [Розенталь 2001, с. 35], [РЯЭ 1979, с. 5], [СИСВ 2000, с. 74], [СРЯ 1985: I, с. 52], [ССИС 1999, с. 77], [ССРЛЯ 1950: I, с. 226], [ТСРЯ: I, с. 75]. При цьому підкреслюється особлива змістовність афоризму як висловлювання, "що містить думку".

Відсутність чіткого визначення конституційних рис афоризму призводить до надто широкого розуміння цього терміну та майже ототожнення афоризму та прислів'я. Наприклад, Г. Л. Пермяков пропонує використовувати термін "афоризм" до прислів'їв, які не мають переносного смислу [Пермяков 1970, с. 12]. Водночас інші дослідники чітко диференціюють поняття прислів'я та афоризм [Федоренко, Сокольская 1990].

Виходячи з визначення афоризму як вислову, який виражає якусь узагальнену думку, Е. М. Верещагін і В. Г. Костомаров пропонують, поділяти їх на мовленнєві (індивідуальні) та мовні (масові), відносячи до масових прислів'я, приказки, крилаті слова [Верещагін 1979, с. 5]. Мовний афоризм визначається як "фраза, яка відома усім, і тому в мовленні не твориться знову, а видобувається з пам'яті" [Верещагін 1999, с. 71-72]. Ю. П. Прохоров пропонує вважати афоризмами "загальноновживані прислів'я, приказки, крилаті вислови, девізи та лозунги, які представлені в свідомості носіїв мови та в лаконічній формі виражають сутність явищ, характерних для певної мовної спільноти" [Прохоров 1977, с. 11].

Російський лінгвіст А. С. Мамонтов пропонує розуміти під афоризмами тільки прислів'я та приказки, оскільки вони насамперед є "носіями і виразниками народної мудрості, яка має вічну цінність..." [Мамонтов 2002: с. 88]. Афоризм не розглядається науковцем як індивідуально авторський твір, а визначається як "цілісний знак", який може комплексно відображати національну культуру, "подібно до фразеологізму" [там само].

Дещо інакше поняття афоризму трактують укладачі «Літературного енциклопедичного словника»: це думка, яка ґрунтується не на систематичних доказах і не на аналітичній самоочевидності, а на цілісному духовному досвіді, істина якого може бути тільки пережита, але не доказана. За походженням афоризми поділяються на фольклорні (прислів'я і приказки,) і літературні (власне афоризми, максими, сентенції, гноми, апоф(т)тегми, хриї) [ЛЭС 1987, с. 43].

На авторстві як конституційній ознаці афоризму та його відмежуванню від прислів'їв

та приказок наполягає Н. М. Калашникова [Калашникова 2004, с. 23,25]. Наукова праця Т. Н. Манякіної викликає зацікавленість з точки зору дослідження стильових рис афоризму, лскільки в ній на матеріалі німецької мови проведено всебічний системний стилістичний аналіз афоризмів за допомогою методу лінгвістичної інтерпретації тексту. Значущими рисами афоризмів визнано експресивність, загальна значимість, інформативна стислість, комунікативна чіткість [Манякіна 1980].

Закордонні довідники також демонструють розмаїття підходів до визначення афоризму. Німецькі довідники визнають афоризм як нове, оригінальне судження, що має приголомшуючий вплив [Meyer 1961: 1, с. 331, Brockhaus 1989: I, с. 228]. У цих довідниках провідною визнається ознака авторства, і, таким чином, вважається, що прислів'я та приказки не є афоризмами. Французька Grand Larousse Encyclopedique визначає афоризм як повчальне коротке судження, тобто як еквівалент вислову, яким, зокрема, може бути прислів'я або приказка [Larousse 1878: I, с. 473-474].

Encyclopaedia Britannica визначає афоризм як 'a concise expression of doctrine or principle of any generally accepted truth conveyed in a pithy, memorable statement' ("стислий вираз доктрини чи принципу, або будь-якої загально визнаної істини, переданої у формі відточеного твердження, яке легко запам'ятовується"). Також зазначається, що первісно афоризми використовувалися в сферах, які відносно запізно розвинули власну методологію – наприклад, мистецтво, сільське господарство, медицина, юриспруденція, політика. Але з часом цей термін став застосовуватись також до будь-яких принципів, що визнаються суспільством як правдиві. Таким чином, наразі афоризм майже ототожнюється з максимою [EB 1956: II, с. 96].

Лаконічність форми афоризму фіксується в багатьох словниках та наукових працях. Так, Collins English Dictionary визначає афоризм як коротке дотепне речення, що містить загальновідому істину чи зауваження [<http://www.CollinsDictionary.com>]. Майже аналогічну дефініцію надає Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus [<http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/>].

Дехто з дослідників наполягає на стислості як майже єдиній обов'язковій ознаці афоризму: "афоризм може бути думкою, жартом, невеликим віршем, вільним хайку, образом, спалахом, парадоксом, спостереженням – майже будь-чим, але він обов'язково має бути коротким і стислим" [Chapko 2007, с. 2]. Укладачі Merriam Webster Dictionary також підкреслюють ознаку стислості афоризму, вміст істини або поширеної думки. Також цей словник наводить синонімічний ряд до терміну 'aphorism': *adage, saying, apothegm, byword, epigram, maxim, proverb, saw, sententia, word* [<http://www.merriam-webster.com/dictionary/aphorism>].

У тлумаченнях, наведених в Oxford Dictionary та The Oxford Book of Aphorisms наголос робиться на змісті афоризму: «афоризм – змістовне спостереження, яке містить загальновідому істину». Також зазначається ознака авторства, констатація морального або філософського принципу [Gross 1987: с. 8]. Слід також підкреслити, що у цих лексикографічних працях приділяється увага прагматичному потенціалу афоризмів.

Визначаючи афоризм як "сповнене змісту, гостре викладення серйозної максими, думки чи загальновідомої істини", автор A Glossary of Literary Terms зазначає глибину та своєрідність його форми [Abrams 1999, с. 80]. У словниковій статті The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms як суттєві ознаки афоризму розглядаються його мудрість, загальна значущість, а також наявність автора [Baldick 2001: с. 16]. Окремі визначення афоризму самі претендують на афористичність, як наприклад: "Афоризми – це портативні мудрощі, квінтесенція думки і почуття" [Kin 1955: с. 23].

Американський дослідник Дж. Джірі сформулював 5 правил для афоризму. На його думку, афоризм має: 1) бути коротким; 2) бути авторитетним; 3) бути авторським; 4) містити несподіваний зворот; 5) бути філософським [Geary 2006].

Отже, найважливішими рисами афоризму є інформативна стислість, глибина думки, експресивність. Dictionary of Literary Terms and Literary Theory, окрім зазначених ознак, зауважує факультативну ознаку дотепності: "афоризм – стисле викладення правди або догми, змістовне узагальнення, яке може бути дотепним чи ні... Вдалий афоризм висвічує в концентрованому вигляді принаймні часткову правду, проникає до суті речей" [Cuddon 1999, с. 48].

Таким чином, укладачі довідників та автори спеціальних наукових праць виділяють такі суттєві ознаки афоризму, як стислість, глибина думки, інформативна стислість, високий ступінь узагальнення (загальна значущість), завершеність думки, правдивість (істинність), образність (виразність, експресивність); оригінальність, дидактичність, наявність авторства, влучність, відточеність форми, парадоксальність, дотепність, новизна, комунікативна чіткість.

Кожне мовне явище характеризується формою та функцією, які зумовлюють його специфіку та визначають статус як самостійного феномену. Тому при визначенні найважливіших конституціональних ознак афоризму, необхідно враховувати своєрідність його форми, змісту, прагматичних функцій і настанов.

По-перше, важливою конституційною ознакою є інформативна стислість, яка виявляється у взаємодії стислості та інформативної ємкості словесного ряду.

По-друге, незважаючи на те, що небагато проаналізованих дефініцій вказують на ознаку наявності авторства афоризму як обов'язкову, вбачається необхідним вважати її конституціональною для афоризму.

По-третє, важливою ознакою, на наш погляд, є загальна значущість, яка стосується насамперед змісту афоризму та цінності інформації, що міститься в ньому, для широкого кола людей. Актуальність предмету, глибина думки складають імпліцитну основу загальної значущості.

Четвертою важливою ознакою афоризму є стилістична експресивність. Експресивність як стильова риса афоризму виявляється в посиленій виразності, яскравості мовної форми твору. Експресивність реалізується через конституенти: головні – оригінальність, образність, та факультативний – емоційність.

По-п'яте, важливим є прагматичний потенціал афоризму, його спрямованість на певні прагматичні функції, які реалізуються в прагматичних настановах.

Висновки. Враховуючи перелік означених конституціональних рис афоризму, вважаємо за доцільне прийняти таке робоче визначення афоризму: афоризм – це стислий вислів, який належить певному авторові, стверджує загально значущу істину, має значний прагматичний потенціал та художньо завершену форму, що характеризується стилістичною експресивністю.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо вивчення прагматичного потенціалу як конституціональної ознаки англomовного афоризму.

Література

- Брокгауз Ф.А. Энциклопедический словарь: В 82 полутамах / Брокгауз Ф.А., Ефрон И.А. – М., 1990 (репринт). – Т. 4. Т. 35. Т. 58. *Верещагин Е.М.* Лингвистическая проблема страноведения в преподавании русского языка иностранцам / Е.М.Верещагин, В.Г.Костомаров // М-лы международного симпозиума «Страноведение и преподавание русского языка как иностранного», 22-26 июня 1971. – М: МГУ, 1971. – 84 с. *Верещагин Е.М.* О пословицах, поговорках и крылатых выражениях в лингвострановедческом учебном словаре // В.П. Фелицына, Ю.Е.Прохоров Русские пословицы, поговорки и крылатые выражения: Лингвострановедческий словарь. / Под ред. Е.М.Верещагина, В.П.Костомарова. – М., 1979. – С. 3-17. *Даль В.И.* Толковый словарь живого великорусского языка: В 4 т. М., 1995. – 2726 с. *Калашникова Н.М.* Афористичность как черта идиостиля В. Токаревой: диссертация... кандидата филологических наук: 10.02 / Н.М.Калашникова. – Ростов-на-Дону, 2004. – 246 с. *Мамонтов А.С.* Номинативные единицы – афоризмы (пословицы, поговорки) в аспекте сопоставительного лингвострановедения / А.С.Мамонтов // М.: Вестник МГУ, 2002. – № 2. – С. 88-97. *Манякина Т.Н.* Языково-стилистическая характеристика жанра афоризмов (на материале нем. яз.): дисс. ... кандидата филологических наук: 10.02.04 / Т.Н. Манякина. – Днепропетровск, 1980. – 230 с. *Ожегов С.И.* Словарь русского языка / С. И. Ожегов. – М., 1985. – 787 с. *Пермяков Г.Л.* От поговорки до сказки (Заметки по общей теории клише) / Г.Л.Пермяков. – М., 1970. – 240 с. *Розенталь Д.Э.* Словарь-справочник лингвистических терминов / Д.Э.Розенталь, М.А. Теленкова М.А. – М., 2001. –624 с.

Успенский Л.В. Коротко об афоризмах // Афоризмы / Сост. Е. Райзе. – Л., 1964. Федоренко Н.Т. Афористика / Н.Т. Федоренко, Л.И. Сокольска. – М.: Наука, 1990. – 419 с. Большая советская энциклопедия: В 30 т. М. – Т.2; 1970. Большой толковый словарь русского языка // Сост. и гл. ред. С.А. Кузнецов. – СПб., 1998. – 1536 с. Краткая литературная энциклопедия: В 8 т. – М., 1962-1975. Литературная энциклопедия: В 12 т. – М., 1929-1932. Литературный энциклопедический словарь // Под общ. ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М., 1987. – 752 с. Российский энциклопедический словарь // Под ред. А.М. Прохорова: В 2 т. – М., 2001. – 2015 с. Русский язык. Энциклопедия / Под ред. Ф.П. Филина. М., 1979. – 432 с. Словарь иностранных слов. – М., 1987. – 608 с. Словарь иностранных слов и выражений / Авт.-сост. Е.С. Зенович. М., 2000. – 784 с. Словарь литературоведческих терминов // Ред.-сост. Л.И. Тимофеев, С.В. Тураев. М., 1974. – 509 с. Словарь русского языка / Под ред. А.П. Евгеньевой: в 4 т. – Т.1. – М., 1985. – 696 с. Современный словарь иностранных слов. – М., 1999. – 742 с. Словарь современного русского литературного языка: В 17 т. – М., Л. – Т. 1. – 1950. – Стб. 225; т. 5, 1956. Стб. 248. Толковый словарь русского языка / Под ред. Д.Н. Ушакова: В 4 т. М., 1935-1940. Abrams, M. ed. A Glossary of Literary Terms (7th ed.) / M.Abrams. – Boston: Heinell and Heinell, 1999. – P.80. Baldick, C. The Concise Oxford Dictionary of Literary Terms. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – P.16. Chapko W. Writing Aphorism. – 2007. Mode of access: copyright deposit. Com. Cuddon J.A. Dictionary of Literary Terms and Literary Theory / J.Cuddon. – London: Penguin Group. – 1999. – P.48. Geary J. The World in a Phrase: A History of Aphorisms / James Geary. USA, Bloomsbury. – 2006. – 240 p. Gross J. The Oxford Book of Aphorisms / John Gross. – Oxford: Oxford University Press. , 1987. – 383 p. Kin D. ed. Dictionary of American Maxims. New York: Philosophical Library, 1955. – 597 p. Brockhaus-Lexikon in 20 Bänden. München, 1989. Cambridge Advanced Learner's Dictionary & Thesaurus // Cambridge University Press <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/british/>. Encyclopaedia Britannica. London, 1956. Grand Dictionnaire Universel / Par Pierre Larousse. – Paris, 1878. Meyers Enzyklopädisches Lexikon: In 8 Bänden. – Mannheim, 1971. Oxford Dictionary. – Mode of access: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/aphorism> (27.08.2014). Merriam Webster Dictionary. – Mode of access: <http://www.merriam-webster.com/dictionary/aphorism>>. (27.08.2014). Collins English Dictionary. – Mode of access: <http://www.CollinsDictionary.com> (27.08.2014).

УДК 801.73.0

АНДРІЙЧЕНКО Ю.В.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НАЛЕЖНОСТІ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ В СУЧАСНІЙ ІСПАНСЬКІЙ МОВІ

Статтю присвячено дослідженню взаємодії мови і гендерного фактору, яке було викликано актуальною необхідністю вивчення нових тенденцій у розвитку мови, що утворилися під впливом змін, які відбулися в соціальному житті людини під впливом різних культур. Гендерна проблематика стала одним з пріоритетних напрямків у сучасних наукових дослідженнях.

Ключові слова: гендер, текст, комунікація, лексична одиниця.

Андрійченко Ю.В. Критерии определения гендерной принадлежности лексических единиц в современном испанском языке. Статья посвящена исследованию взаимодействия языка и гендерного фактора, вызванное актуальной необходимостью изучения новых тенденций в развитии языка, которые возникли под влиянием изменений, произошедших в социальной жизни человека под воздействием разных культур. Гендерная проблематика стала одним из приоритетных направлений в современных научных исследованиях.

Ключевые слова: гендер, текст, коммуникация, лексическая единица.

Andriiuchenko Y.V. Criteria for determining the gender of lexical units in modern Spanish. The article deals with the study of interaction between grammatical gender, which was caused by an urgent need to explore new trends in the development of language, which arose under the influence of changes in the social and cultural life of the people under exposure to different cultures. The gender issue has become one of the priorities in modern scientific studies.

Keywords: gender, text, communication, lexical unit.

Метою дослідження є дослідження вживання гендерно маркованих лексичних одиниць іспанської мови.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку адекватних шляхів розподілення лексичних одиниць (іменників) сучасної іспанської мови в залежності від їхньої гендерної належності.

Предметом дослідження в даній статті обрані лексичні одиниці сучасної іспанської мови. **Об'єктом дослідження** слугують іспанськомовні тексти.

Завдання дослідження – дослідити вживання лексичних одиниць іспанської мови з огляду на гендерний фактор.

Загальновідомо, що існує щільний зв'язок між лінгвістичним знанням і знанням про